

Radosław Krajniak

Archiwum Państwowe w Toruniu, Polska

e-mail: radekkrajniak@gmail.com • <https://orcid.org/0000-0002-7016-8859>

Bibliografia źródeł drukowanych do dziejów Polski w epoce pierwszych Jagiellonów (1385–1506), redakcja Piotr Węcowski, opracowali Piotr Chojnacki, Jerzy Kaliszuk, Hanna Rajfura, Patrycja Szwedo-Kiełczewska, Piotr Węcowski, Polskie Towarzystwo Historyczne, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2024, ss. 373 (seria „Folia Jagellonica”, Fontes 23)

[rec.] *Bibliografia źródeł drukowanych do dziejów Polski w epoce pierwszych Jagiellonów (1385–1506)* [Bibliography of Printed Sources on the History of Early Jagiellonian Poland (1385–1506)], redakcja Piotr Węcowski, opracowali Piotr Chojnacki, Jerzy Kaliszuk, Hanna Rajfura, Patrycja Szwedo-Kiełczewska, Piotr Węcowski, Polskie Towarzystwo Historyczne, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2024, ss. 373 (“Folia Jagellonica” series, Fontes 23)

[rec.] *Bibliografia źródeł drukowanych do dziejów Polski w epoce pierwszych Jagiellonów (1385–1506)* [Bibliografie gedruckter Quellen zur Geschichte Polens in der Epoche der ersten Jagiellonen (1385–1506)], Redaktion: Piotr Węcowski; Bearbeitung: Piotr Chojnacki, Jerzy Kaliszuk, Hanna Rajfura, Patrycja Szwedo-Kiełczewska, Piotr Węcowski; Polnische Historische Gesellschaft; Verlag DiG, Warschau 2024, S. 373 („Folia Jagellonica“ - Reihe, Fontes 23)

Recenzowana praca ukazała się jako jeden z tomów serii „Folia Jagellonica” i kolejny efekt szeroko zakrojonego projektu finansowanego w ramach programu

pt. „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki”¹. Opracowali go badacze związani z warszawskim środowiskiem naukowym, na czele z Piotrem Węcowskim, występującym zarazem w roli współautora i redaktora. Książkę zadedykowano wybitnej uczonej, prof. Marii Koczerskiej, kończącej w 2024 r. osiemdziesiąt lat, a jej recenzji wydawniczej podjęli się profesorowie Krzysztof Bracha i Bożena Czwojdrak. Praca, mimo że nawiązuje zarówno tytułem, jak również częścią składu autorów do bibliografii wydanej w 1999 r.², ze względu na skalę uzupełnień, ale także zmian chociażby w układzie tomu i zakresie chronologicznym, „nie jest kontynuacją bibliografii z 1999 r., lecz całkowicie nowym opracowaniem” (s. 17).

Autor przedmowy (s. 11–17), P. Węcowski, zwięźle i rzeczowo przedstawił w niej założenia wydawnictwa oraz słusznie zwrócił uwagę na trudność jaką sprawia badaczom dotarcie do wielu wydawnictw źródłowych, zwłaszcza tych, które ukazują się jako aneksy w monografiach czy artykułach. Dalej zreferował m.in., że źródła zestawione w bibliografii zostały wytworzone między 1385 a 1506 r., a więc w okresie w którym nastąpił wyraźny wzrost produkcji piśmienniczej. Wy tłumaczone zostało ponadto, że autorów interesowały źródła powstałe w wymienionych wyżej latach, a nie „pochodzące z tych czasów kopie utworów powstałych wcześniej” (s. 13). W założeniu autorów bibliografia miała rejestrować edycje źródeł w języku oryginału, pominięto natomiast wydania ich tłumaczeń oraz faksymiliów. Z uznaniem należy przyjąć też, że w zestawieniu znalazły się recenzje wymienianych edycji źródłowych, co pozwala dodatkowo uchwycić oceny jakie środowisko naukowe wystawiało tym przedsięwzięciom. W ten sposób skonstruowana bibliografia pokazuje także rozwój edytorstwa źródeł historycznych.

Ważnym elementem opisów bibliograficznych pojawiających się w recenzowanej książce jest stosunkowo często występująca krótka charakterystyka źródła, co było szczególnie zasadne w sytuacji, gdy sam tytuł nie informował wystarczająco o rodzaju publikowanego materiału. W dalszej części przedmowy P. Węcowski przedstawia ułożenie materiału w bibliografii i wyjaśnia, że podstawą układu był rodzaj źródła, a nie jego treść. Wyjaśnia ponadto, że w obrębie typów źródeł dokonano podziałów terytorialnych, a w obrębie rozdziałów zastosowano układ alfabetyczny. Zwraca także uwagę na zastosowany w książce opis bibliograficzny, który został uproszczony i ograniczony do elementów pozwalających bezproblemowo zidentyfikować zamieszczaną pozycję.

¹ Mowa tu o grancie kierowanym przez prof. Jana Szymczaka pt. „Epoka jagiellońska i jej dziedzictwo w I Rzeczypospolitej do 1795 roku. Źródła do dziejów wojskowości polskiej w epoce Jagiellonów”.

² Por. *Bibliografia źródeł drukowanych do dziejów Polski późnośredniowiecznej (1386–1506)*, oprac. P. Chojnacki, R. Jaworski, J. Kaliszuk, P. Węcowski, red. P. Węcowski, Warszawa 1999.

Praca składa się z dziewięciu głównych działów grupujących kolejno:

- I. Źródła historiograficzne;
- II. Źródła biograficzne;
- III. Źródła literackie;
- IV. Kazania i mowy;
- V. Traktaty naukowe;
- VI. Ustawodawstwo;
- VII. Dokumenty i listy;
- VIII. Księgi sądowe;
- IX. Źródła skarbowe.

„Bibliografię” kończą dwa indeksy osobowe. W pierwszym (s. 341–354) uszeregowano w kolejności alfabetycznej według imion postaci historyczne, tj. w tym przypadku autorów źródeł oraz wystawców i odbiorców dokumentów i listów. Drugi indeks (s. 355–373) obejmuje natomiast badaczy, a więc zarówno wydawców źródeł, jak i recenzentów edycji i został uszeregowany alfabetycznie według nazwisk. Pominięci zostali jedynie redaktorzy książek i prac zbiorowych. Co ważne, oba indeksy nie odsyłają do strony książki, lecz do konkretnej pozycji w bibliografii. Zgodnie z założeniami autorów „określając występujące osoby, posługujemy się zazwyczaj informacjami podawanymi przez wydawców” (s. 341). Nie do końca zastosowano się jednak do tej zasady opuszczając tytułaturę przynajmniej w kilku przypadkach, pomimo że piastowane przez te osoby urzędy, bądź inne ich określenia, pojawiają się w tytułach publikacji, bądź w opracowanych przez autorów „Bibliografii” krótkich charakterystykach źródeł³.

Oczywiście truizmem jest stwierdzenie, że do każdej pracy można zgłosić jakąś uwagę bądź uzupełnienie. Nie inaczej jest w przypadku recenzowanej książki, gdyż poza wskazaną wyżej uwagę możemy wymienić jeszcze nieliczne źródła pominięte⁴, jak również odnaleźć drobne błędy w opisach bibliograficznych⁵, niekonsekwencje⁶, pominięcia⁷,

³ Zob. np. Andreas Santberg (nr 19) tytułowany kapelanem wielkiego mistrza; Andrzej de Palatio (nr 149) będący papieskim kolektorem generalnym w Polsce; Christoph Beyer, określony w komentarzu do pozycji nr 16 jako rajca gdański; Dobrogost Czarny, określony w komentarzu do pozycji 2091 jako starosta radomski. Nic nie stało również na przeszkodzie by Marcina Grunewega określić w indeksie jako kronikarza (zob. nr 5, 35).

⁴ O ile dobrze odczytuję kluczowe założenia pracy, to powinny znaleźć się tu także takie pozycje jak np.: R. Kubicki, *Dwa nieznanne źródła dotyczące kontaktów konwentu augustianów w Chojnicach z Gdańskiem z 1480 i 1500 r.*, „Zeszyty Chojnickie” 2015, 31, s. 161–167; P. Simson, *Geschichte der Stadt Danzig*, Bd. IV, *Urkunden bis 1626*, Danzig 1918.

⁵ Zob. np. pozycja nr 7: zamiast „Maciej z Miechowa 1459–1523...”, powinno być „Maciej z Miechowa 1457–1523...”; pozycja nr 10: praca pt. „Do elekcji Jana Olbrachta” jest autorstwa nie tylko F. Bostela, ale też A. Brücknera, choć zapiski z księgi rachunkowej lwowskiej rzeczywiście są w części przygotowanej przez Bostela. Praca ta zamieszczona jest poza tym na s. 477–479, a nie jak podano na s. 476–486; pozycja nr 2257: tomy 11–14 wydawnictwa „Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch” ukazywały się w latach 1905–2020, a nie 1905–2000.

⁶ W wykazie skrótów deklarowano, że stosowanym skrótem dla „Roczników Historycznych” będzie skrót „Roczniki Hist.”, tymczasem pojawia się na dalszych stronach także skrót „Rocz. Hist.” (zob. nr 5, s. 21).

⁷ Przykładowo pominięto wydawców trzeciego tomu „Scriptores rerum Prussicarum” (zob. np. nr 6 i 22), mimo że skrupulatnie wyliczeni zostali przy okazji przywoływania np. tomu 4 (zob. nr 13) i 6 (zob. nr 119). W indeksie postaci historycznych zabrakło też wymienionych w pozycjach 1421–1422, generalnych prokuratorów zakonu niemieckiego przy Kurii, Petera von Wormditt i Johanna Tiergarta.

pomyłone nazwiska autorów⁸, drobne usterki w indeksach⁹ czy też braki w rejestracji niektórych recenzji¹⁰. Trudno jednak stwierdzić jak wielka musiałaby być skala tych niedoróbek, by móc choćby pomyśleć o negatywnej ocenie całości. O możliwości, a nawet nieuchronności wystąpienia pewnych braków w „Bibliografii” zdawali sobie zresztą sprawę sami autorzy, wysuwając nawet postulat, by dla ziem pruskich, litewskich i ruskich powstały w przyszłości osobne bibliografie. Nie ma więc sensu wyszukiwanie i mnożenie jakichkolwiek błędów. Pozostaje jedynie stwierdzić, że autorzy tomu przygotowali publikację wyjątkowo wartościową i użyteczną, nie tylko zresztą dla historyków, ale także dla badaczy pokrewnych dyscyplin, np. filologów, historyków filozofii, czy też teologów. Autorzy recenzowanej pracy spełnili tym samym z naddatkiem cel, a *de facto* nadzieję wyrażoną w przedmowie, „że zestawienie będzie pomocne badaczom późnego średniowiecza i przyczyni się do lepszej orientacji w źródłach oraz szybszego dotarcia do wielu edycji” (s. 12).

Przygotowana publikacja to także obowiązkowa pozycja dla badaczy władztwa zakonu niemieckiego w Prusach i dziejów Prus Królewskich, a także samej Warmii. Sam już teraz pozostaję dłużnikiem autorów tego dzieła, gdyż odnalazłem w niej pozycje, do których pilnie powinienem zajrzeć już jakiś czas temu, a do których, co przyznaję z pewnym wstydem i pokorą, mógłbym bez pomocy „Bibliografii” jeszcze długo nie dotrzeć.

⁸ Na s. 176 w pozycji nr 1493 poprawne nazwisko współautora edycji jednego z listów to „Mikołajczak”, a nie „Mikołajczyk”. Ten sam błąd powielono na s. 365 indeksu, gdzie powinien znaleźć się zapis „Mikołajczak Edmund”, a nie „Mikołajczyk Edmund”. Z kolei na s. 92, pozycja nr 690 zamiast M. Thumser, pojawia się „M. Tumser”. Ten błąd spowodował więc najpewniej kolejny, tym razem w indeksie na s. 370, w którym odnotowano zarówno Matthiasa Thumsera, jak i Matthiasa Tumsera, mimo że to ta sama osoba.

⁹ Przykładowo na s. 341 przy hasle „Aleksander Jagiellończyk” indeks błędnie odsyła do nr 2385 zamiast do nr 2384; na s. 342 pojawia się Benedykt z Modła, choć powinien być Benedykt z Modły; na s. 355 przy hasle „Abraham Władysław” błędnie przypisano mu autorstwo przy nr 1803, z kolei przy numerze 1248 nie występuje jako autor publikowanego źródła, lecz recenzent; na s. 355 przy hasle „Baliński Michał” indeks błędnie odsyła do nr 1665 zamiast do nr 1666; na s. 355 przy hasle „Bandtkie Jan Samuel” indeks odsyła m.in. do pozycji 1272, gdzie znajduje się edycja źródłowa, której wydawcą jest jednak Jan Wincenty Bandtkie; na s. 359 przy hasle „Grulkowski Marcin” jeden z odsyłaczy powinien kierować do nr 1679, a nie 1678; na s. 367 przy hasle „Prochaska Antoni” powinien znaleźć się odsyłacz do pozycji 23, a nie 32. Poza tym w indeksie współczesnych autorów nie znalazł się żaden z autorów edycji pt. „Documenta Romaniae Historica” (zob. s. 197, nr 1678). Drobna uwaga dotyczy też określenia Enocha Kobelaua mianem proboszcza, mimo że w rzeczywistości był prepozytem warmińskim (s. 343). W innych miejscach bibliografii proboszcz występuje przemienne z plebanem, co tym bardziej zmusza do precyzyjnego odróżnienia prepozyta kapitulnego od proboszcza.

¹⁰ Przykładowo: pozycja nr 5 „*Die Aufzeichnungen...*”, zob. E. Kizik, rec., „Rocznik Gdański”, 67–69: 2007–2008, s. 184–188; pozycja nr 112 „Wigand von Marburg, *Nowa kronika pruska...*”, zob. T. Jurek, rec., „Roczniki Historyczne” 2018, 84, s. 363–367; pozycja nr 1188 „*Die Staatsschriften des Deutschen Ordens in Preussen im 15. Jahrhundert*”, t. 1: *Die Traktate vor dem Konstanzer Konzil...*”, zob. H. Boockmann, rec., „Historische Zeitschrift” 1972, H. 214, s. 136–140; pozycja nr 1621 „*Formularz z Uppsali...*”, zob. D. Heckmann, „Preussenland” 2018, 9, s. 188–189; pozycja nr 1685 „*Dokumenty strony polsko-litewskiej pokoju melneńskiego...*”, zob. R. Petrauskas, „Lietuvos istorijos studijos” 2005, 16, s. 96–98; pozycja nr 1782 „*Urkunden und Regesten zur Geschichte der Templerordens...*”, zob. T. Jurek, rec., „Studia Źródłoznawcze” 1993, 34, s. 108–109; pozycja nr 2257 „*Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch...*”, zob. G. Blaziene, rec., „Preussenland” 2020, 11, s. 216–221 (recenzja tomu 13); pozycja nr 2820 „*Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1479–1515)*...”, zob. D. Heckmann, „Preussenland” 2019, 10, s. 215; pozycja nr 2893 „*Skarbowość papieska w Polsce w latach 1378–1431*”, zob. M.D. Kowalski, rec., „Roczniki Historyczne” 2011, 77, s. 270–281.